

Enota za arheologijo

Enota za arheologijo Loškega muzeja varuje in skrbi za arheološko dediščino na območju Škofje Loke, Poljanske in Selške doline ter dela Sorškega polja. Raziskuje in proučuje materialne ostaline človekovega bivanja in njegovih dejavnosti. Osnovna raziskovalna metoda arheologije je izkopavanje zemeljskih plasti, v katerih so se ohranili sledovi zgodnjih obdobj človekove zgodovine. Strokovno delo se tako prične na terenu s topografskimi obhodi, rekognosciranj, občasnimi manjšimi sondiranj ter zaščitnimi oziroma sistematskimi izkopavanji. Slednja so poleg posameznih naključnih najdb tudi glavni vir pridobivanja novih predmetov. V zgodovinskem zaporedju obravnava čas od prazgodovine (od mlajše kamene dobe dalje), rimsko in poznoantično obdobje ter zgodnesrednjeveški čas z naselitvijo Slovanov pa vse do 11. stoletja. V Loškem muzeju je v delo enote vključeno še raziskovanje in gradivo kasnejših, nearheoloških obdobj, to je čas visokega in poznega srednjega veka ter novejši čas, ki z gradivom sega vse do 18. stoletja. Te mlajše materialne ostaline, ki so bile odkrite z arheološko metodo dela pri raziskovanju grajskih in mestnih predelov tako dopolnjujejo pisne vire ter proučevanja drugih strok, predvsem umetnostnih zgodovinarjev in zgodovinarjev.

Muzejsko društvo v Škofji Loki je bilo ustanovljeno 23. julija 1937. V starem Rotovžu na Mestnem trgu so v nedeljo, 27. avgusta 1939 slovesno odprli zbirke Mestnega muzeja. V drugem nadstropju je bilo v štirih sobah razstavljenih 915 pred-

Godeške Dobrave. Izkopavanje gomile leta 1940 (Foto France Planina, 1940)

Krancelj. Rekonstrukcija arhitekturnih ostalin Zgornjega stolpa (Foto Tone Mla-kar, 1955)

Krancelj. Rekonstrukcija arhitekturnih ostalin Zgornjega stolpa (Foto Tone Mla-kar, 1955)

Krancelj. Rekonstrukcija arhitekturnih ostalin Zgornjega stolpa (Foto Tone Mla-kar, 1955)

metov, ki so jih zbrali prizadevni člani Muzejskega društva¹. Od arheološkega gradiva je bilo v večji sobi, poleg reliefa loškega ozemlja, razstavljenih le »nekaj izkopanin iz rimske dobe«², ki so bile odkrite pri izkopu za temelje osnovne sole³. V zapisniku 2. rednega občnega zbora z dne 12. 9. 1939 pa je v poročilu gospodarja podatek, da je v muzejski zbirki med 915 predmeti razstavljenih »20 izkopanin«. Na osnovi vpisov v Knjigo dohodov muzejskih predmetov (KDMP), to je v akcesijsko knjigo Muzejskega društva, lahko ugotovimo, da so bili v prvi muzejski zbirki razstavljeni naslednji predmeti: tri rimske glinaste vodovodne cevi⁴, osem predmetov (bronaste zapestnice in deli posod) iz prazgodovinskega gomilnega grobišča v Godeških Dobravah, ki jih je leta 1939 daroval muzeju notar dr. Niko Lenček⁵, ter devet predmetov (železni noži, deli človeške lobanje, glinaste posode in oljenke) iz rimske dobe, ki so jih pred letom 1940 odkrili na najdišču Stari dvor⁶.

V želji, da bi za zbirke pridobili še več arheoloških predmetov, je muzejsko društvo na pobudo dr. Jožeta Ranta že v avgustu leta 1940 organiziralo raziskovanje prazgodovinskih gomil v *Godeških Dobravah*. Strokovno vodstvo je prevzel arheolog dr. Rajko Ložar iz Narodnega muzeja v Ljubljani. Vse stroške pa je poravnal član Muzejskega društva, zobozdravnik dr. Jože Rant iz Ljubljane, sicer pa rojak iz Godešiča. Žal sta bili obe raziskani gomili že delno prekopani in našli so le nekaj fragmentov glinastih posod⁷.

Druga svetovna vojna je Muzejskemu društvu preprečila realizacijo skrbno načrtovanih sistematičnih arheoloških raziskovanj. Zato so vodilni odborniki

društva dr. Pavle Blaznik, France Planina, Svetko Kobal in arheolog dr. Jože Kastelic, ravnatelj Narodnega muzeja v Ljubljani, dne 23. maja 1953 ponovno temeljito pregledali loški teren ter pripravili prioritetni seznam za izkopavanja⁸. Že v naslednjem letu so pričeli z raziskovanjem na izbranih lokacijah Krancelj, Puštal nad Trnjem in Stara Loka.

Krancelj. Na pobudo Muzejskega društva in s sodelovanjem Loškega muzeja so v letih 1954–1955 raziskovali na Krancelju. Z deli je začel arheolog Stane Gabrovec iz Narodnega muzeja v Ljubljani. Ker pričakovanih dokazov o starejši poselitvi niso odkrili, je že od 26. julija dalje strokovno vodstvo prevzel Cene Avguštin, umetnostni zgodovinar iz Mestnega muzeja v Kranju. Ravnatelj muzeja v Škofji Loki, Karel Plestenjak, pa je prevzel tehnično vodstvo raziskovanj⁹. Ta izkop je bil eden najzgodnejših primerov raziskovanja srednjeveškega grajskega objekta z arheološko metodo dela. Odkopali so gradbene ostaline »Zgornjega stolpa«, najstarejše utrdbe in prvega upravnega sedeža fevdalne oblasti v loškem gospostvu. Številno izkopano drobno gradivo iz časa od 13. do 15. stoletja priča o vsakdanjem življenju v grajskem stolpu, ki je bil zgrajen najkasneje konec 12. stoletja, po potresu leta 1511 pa je bil opuščen¹⁰. Enkratni dosežek v tistem času je bila sanacija izkopanega zidovja in prezentacija delno nadzidanih arhitekturnih ostalin. Dela je vodil ing. arh. Tone Bitenc v sodelovanju z umetnostnim zgodovinarjem Dragom Komeljem iz Republiškega zavoda za spomeniško varstvo v Ljubljani. Tako prezentiran Zgornji stolp je bil za občinski praznik 18. decembra 1955 slovesno predan javnosti, istočasno pa je bila postavljena tudi občasna razstava izkopanih predmetov v Domu Zveze borcev¹¹. Žal pa je bil to še prezgoden poskus predstavitve rešene kulturne dediščine. Skrb za spomenik je skozi desetletja popolnoma odpovedala in danes je Zgornji stolp na Krancelju ponovno zaraščena razvalina.

Puštal nad Trnjem. Na pobudo Muzejskega društva je Stane Gabrovec poskusno izkopaval leta 1954 tudi na Puštalu nad Trnjem. Izkopane sonde in materialne ostaline so potrdile domnevo o obstoju utrjene naselbine – gradišča iz starejše železne dobe¹². Med prazgodovinskim gradivom pa so bili pomešani tudi fragmenti glinastih posod iz mlajših obdobj, iz časa pozne antike in prisotnosti Langobardov na Loškem v drugi polovici 6. stoletja¹³.

Stara Loka. Leta 1954 je arheolog Stane Gabrovec iz Narodnega muzeja na pobudo Muzejskega društva in s sodelovanjem Loškega muzeja pričel izkopavati na pokopališču okoli cerkve v Stari Loki. Ker domnevanega staroslovanskega grobišča niso našli, je z deli nadaljeval Cene Avguštin, umetnostni zgodovinar iz Mestnega muzeja v Kranju¹⁴. Odkrili so ostanke temeljev starološke župne cerkve sv. Jurija, ki so jo podrli leta 1863. Na osnovi odkrite polkrožne romanske stranske apside so lahko ugotovili prvotno obliko cerkve pred kasnejšimi gotskimi in baročnimi preizidavami¹⁵. V Enoti za arheologijo so iz teh izkopavanj shranjene drobne najdbe, pridatki iz starejših prekopanih grobov iz 18. in 19. stoletja. To so bronasti križci, svetinjske, pasna spona, gumb in drugo¹⁶.

Ko je avgusta 1958 arheolog France Leben¹⁷ v jami *Kevderc na Lubniku* odkril sledove prazgodovinske poselitve, je že naslednji mesec za Loški muzej pričel z izkopom v jami¹⁸. Raziskovanja v okviru Loškega muzeja so se nadaljevala še

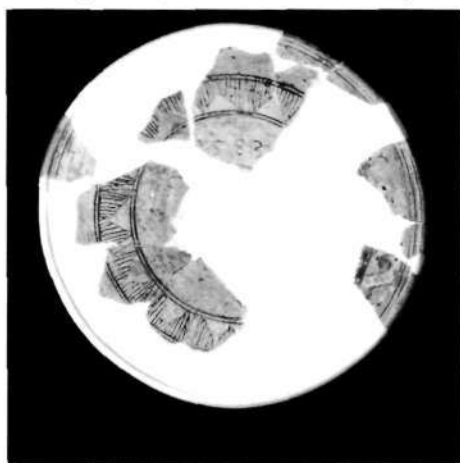
v naslednjih letih in se razširila tudi na sosednjo *Lubniško jamo*. Leta 1959 je s sodelovanjem univ. prof. dr. Josipa Korošca in študentov Arheološkega seminarja Filozofske fakultete v Ljubljani raziskoval v Kevdercu, v Lubniški jami ter nad jamo Kevdere¹⁹, leta 1962 samo v Lubniški jami²⁰ in leta 1964 zopet v Kevdercu ter predvsem v Lubniški jami²¹. Raziskovanja so odkrila sledove naselitve in materialne kulture, ki se po tipoloških značilnostih uvrščajo v predalpsko bakrenodobno kulturno skupino (okoli 2200–1800 pr. n. š.). Odkrili so številne glinaste, kamnite in koščene predmete, predvsem pa je značilna ornamentirana in inkrustirana keramika dokaj samostojnih lokalnih oblik («lubniški tip»). Najmlajše gradivo iz tega najdišča pa pripada že starejši bronasti dobi²².

Oktobra leta 1958 pa je France Leben v okviru Sekcije za arheologijo pri SAZU v Ljubljani in v sodelovanju z Loškim muzejem raziskoval prazgodovinske gomile v *Godeških Dobravah*. Raziskali so štiri gomile. Odkriti predmeti, pridatki v grobu z žganim pokopom, sodijo v starejšo železno dobo, v čas 5. stoletja pr. n. š.²³.

V obdobju organiziranja področnega spomeniškega varstva se je Škofja Loka priključila Ljubljani in tako je že jeseni leta 1963 na območju občine pričel z rednim delom Medobčinski zavod za spomeniško varstvo Ljubljana²⁴. Zavod se je kasneje preimenoval v Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo (LRZSV), danes pa je njegov uradni naslov Ljubljanski regionalni zavod za Varstvo naravne in kulturne dediščine (LRZVNKD).

Na osnovi Zakona o varstvu kulturnih spomenikov in izdelanih smernic za varovanje zemeljskih slojev s kulturnimi ostanki²⁵ je Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo v letih 1972 do 1974 v Škofji Loki izvajal večja zaščitna terenska dela. Pod vodstvom arheologov Marijana Slabeta in Jožeta Omana so z arheološko metodo dela odkopali in dokumentirali ostaline starih gradenj na raznih lokacijah v mestu. Tako so na lokaciji *«Poljanska vrata»* odkrili ostanke obzidja in stolpa, ostanke mestnih vrat s kamnitim mostom preko jarka in stražnim stolpom, na lokaciji *«Komun»* pa ostanke mestne stavbe iz časa gotike. Ob tem so odkopali tudi številne drobne najdbe iz vsakdanjega življenja takratnega prebivalstva v poznem srednjem in zgodnjem novem veku (keramične posode, steklene, kovinske in koščene predmete ter drugo gradivo)²⁶. Z arheološko metodo dela so raziskali tudi ostanke grajske arhitekture na *dvorišču Loškega gradu*. Odkrili so ostanke porušenih grajskih objektov in osrednjega stolpa. Odkopani zidovi so danes delno prezentirani v nivoju hodne površine dvorišča²⁷.

Terenska raziskovanja so se izvajala tudi v okviru Loškega muzeja. Tako smo leta 1977 s poskusnimi izkopi preiskali

Krožnik z letnico 1583, zbirka «Slikana meščanska keramika 16. in 17. stoletja» (Foto Tomaž Lunder, 1979)

prostor med cerkveno stavbo in obzidjem pri gotški cerkvi sv. Andreja na *Gostečah*. Dela je vodila podpisana. Sonde so bile arheološko negativne, našli pa smo nekaj fragmentov mlajše keramike, železne žebelje in železen gotski ključ²⁸. Leta 1982 pa smo skupaj z Zavodom za spomeniško varstvo v Kranju raziskali ostaline poznorimske stavbe v *Žabnici*. Dela je vodila podpisana skupaj z arheologom Milanom Sagadinom z Zavoda za spomeniško varstvo. Akcija je potekala v okviru »specialnih topografskih in problemskih sondiranj v sklopu arheološkega raziskovalnega programa Slovenije v letih 1981–1985«. Gradbene ostaline in drobne najdbe, predvsem pa bronasti novci Konstancija II. datirajo raziskani objekt v sredo 4. stoletja²⁹.

Tudi druge strokovne institucije so v svoje raziskovalne programe vključevale proučevanje kulturne dediščine na Loškem. Tako je Inštitut za arheologijo pri Znanstveno raziskovalnem centru SAZU v Ljubljani, v sodelovanju z Loškim muzejem, leta 1981 sondiral pri *Strupovi skali* nad Trnjem. Sonda na lokaciji, ki je pod železnodobnim gradiščem na Puštalu nad Trnjem, pa je bila arheološko negativna.

Leta 1988 je Inštitut za arheologijo v okviru svojega programa »paleolitsko sondiranje v slovenskem visokogorju« poskusno kopal na *Zgornjem Povdnu* pod Ratitovcem. Odkriti fragmenti prazgodovinske keramike dopuščajo možnost datiranja najdišča v bronasto dobo³⁰. Že leta 1976 sta Timotej Knific in Andrej Knific v okviru Inštituta za arheologijo topografsko pregledala in dokumentirala zgornjo Poljansko dolino³¹. Loški muzej je sodeloval tudi pri sondiranju tal v cerkvi v *Crngrobu* leta 1984. Akcijo za preverjanje gradbenih faz cerkvene ladje je vodil umetnostni zgodovinar dr. Emilijan Cevc iz Inštituta za umetnostno zgodovino pri ZRC SAZU v Ljubljani³².

V okviru topografije arheoloških terenov v Selški dolini sta arheologa Jože Oman in Boris Vičič z Ljubljanskega regionalnega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine leta 1984 sondirala na *Babniku* nad Selcami. Odkriti fragmenti prazgodovinske keramike po svojih značilnostih sodijo v starejšo železno dobo³³.

Ob omembi številnih zunanjih sodelavcev pa ne moremo mimo ugotovitve, da je tudi dipl. ing. gozdarstva Rajko Brank veliko prispeval k poznavanju arheološke problematike na Loškem. Kot izjemen poznavalec loškega ozemlja je na terenskih obhodi odkril in nato opozoril na marsikatero potencialno arheološko lokaliteto. Nekaj naključno najdenih predmetov pa je podaril tudi muzeju. Veliko svojih opazovanj in odkritij je argumentirano in dokumentirano objavil v strokovnih glasilih. Krajše notice v Varstvu spomenikov³⁴, daljše prispevke pa v Loških razgledih³⁵.

Nova odkritja in terenska raziskovanja so prinašala v muzej številno arheološko gradivo in skrb za to dediščino je vedno bolj zahtevala svojega strokovnega delavca, kustosa za arheologijo. Tako je bil 10. marca 1961 v muzeju zaposlen študent arheologije Janez Eržen³⁶. V letih 1961 in 1962 ter 1964 je v zvezi s preureditvenimi deli v muzeju raziskoval v *kleti severozahodnega trakta loškega gradu* ter na *grajskem dvorišču*. Odkrili so ostanke temeljnih zidov različnih grajskih stavb in osrednjega stolpa³⁷. Sodeloval je pri nadaljevanju raziskav na grajskem dvorišču leta 1972, ki jih je izvajal Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo z arheologoma Marijanom Slabetom in Jožetom Omanom. Kot že omenjeno, so takrat odkopani

zidovi danes delno prezentirani v nivoju hodne površine⁴⁸. Sodeloval je pri izkopavanjih v jami Kevdere in v Lubniški jami, kjer je v letih 1962 in 1964 raziskovanja vodil France Leben⁴⁹. Poznavanje arheološke dediščine na Loškem je leta 1962 in 1963 bistveno dopolnil z rezultati zaščitne topografske akcije (zaradi planirane arondacije Sorškega polja) in s strokovno dokumentacijo prazgodovinskih gomil na Sorškem polju⁵⁰. Skrbel je za obstoječo arheološko zbirko v muzeju in razglabljal o njeni dokončni in kompleksni postavitvi⁵¹. Poleg dela z arheološkim gradivom in nadzorom na terenu⁵² je v muzeju kmalu prevzel še številne dodatne zadolžitve. Med drugim je opravljal delo laboranta⁵³, saj takrat v muzeju še ni bilo konservatorske službe. Predvsem pa se je intenzivno posvetil vodenju po muzejskih zbirkah, pri ogledu spomenikov v mestu ter v bližnji okolici Škofje Loke. Svoje izkušnje in predloge za delo bodočega kustosa vodnika (danes bi rekli kustosa pedagoga) je objavil v prispevku v Loških razgledih⁵⁴. V Loškem muzeju je bil zaposlen do 31. 12. 1974.

Ko sem podpisana 1. marca 1975 prevzela delo kustosa za arheologijo v Loškem muzeju, je moja prva skrb veljala že izkopanemu gradivu. Enota za arheologijo takrat še ni imela svojega depoja in gradivo je bilo shranjeno povsod tam, kjer je bilo količjakaj prostora. Bilo je med seboj pomešano in marsikatero tudi že brez označenega najdišča. Po podrobnem študiju vseh dosegljivih podatkov (objave, zapisniki sej MD in LM, letna poročila o delu LM, vpisov v akcisijske knjige) sem počasi lahko ugotavljala posamezne raziskovalne sklope. Pri identifikaciji najdb in tudi terenske dokumentacije mi je bilo v veliko pomoč poznavanje tega gradiva, saj sem že kot študentka arheologije sodelovala pri raziskovanjih, ki jih je vodil France Leben leta 1958 in 1959 v jami Kevdere in Lubniški jami ter leta 1958 v Godeških Dobravah. Ugotovila sem, da zaradi načrtovane strokovne obdelave in objave veliko gradiva še vedno zadržujejo posamezni zunanji raziskovalci, prav tako pa tudi vso terensko dokumentacijo. Vračanje tega gradiva je trajalo vse do leta 1984, zadnje izvoze terenske dokumentacije pa sem dobila šele leta 1989. Še vedno pa ni znano, kje je dokumentacija izkopa gomil v Godeških Dobravah leta 1940 ter izkopa pri cerkvi v Stari Loki leta 1954. Dokumentacija poskusnega izkopa na Puštal nad Trnjem je shranjena v Narodnem muzeju v Ljubljani⁵⁵. Za vse zaščitne akcije, ki jih je v Škofji Loki izvajal LRZSV v letih 1972–1974 sem v dokumentacijo Enote vključila fotokopije originalnih terenskih dnevnikov in izdelali smo fototeko vseh posnetkov teh akcij. Originalna dokumentacija s fotonegativi je shranjena v LRZVNKD v Ljubljani.

Zamudno iskanje gradiva ter urejanje najdiščnih enot je zelo oviralo inventarizacijo predmetov in s tem izdelavo osnovne dokumentacije. Dosedanja skupna muzejska akcisijska knjiga KDMP, kamor se je po datumu pridobitve vpisovalo vse pridobljene predmete, po strokovnih kriterijih ni več zadoščala. Zato sem v Enoti za arheologijo leta 1978 uvedla inventarne knjige, kartoteke in fototeke. V šestih inventarnih knjigah (prazgodovina, rimska doba, visoki in pozni srednji vek ter novejša doba, numizmatika, kamnine) je vpisanih skupaj 2474 predmetov. Za vsak inventariziran predmet je izdelana kartoteka s podrobnim opisom, na 493 kartotekah je tudi risba predmeta. V inventarne knjige fotodokumentacije je vpisanih 1647 negativov ter 2452 fotografij in izdelanih 2452 fototek z vsemi podatki. Diatoka obsega 520 diapozitivov⁵⁶.

Nekaj gradiva je še vedno neinventariziranega. Gre predvsem za izredno številno keramično gradivo z najdišča Komun, od katerega je že evidentiranih 1700 enot. Gradivo čaka na konservatorske posege. Pred inventarizacijo je treba fragmente posameznih posod zlepiti in morda tudi restavrirati oziroma napraviti rekonstrukcijo z mavcem.

Dokler v muzeju ni bilo sistematizirano delovno mesto konservatorja, je prvo osnovno čiščenje izkopanega gradiva, sestavljanje in lepljenje fragmentov keramičnih posod ter prvo zaščito predmeta opravil kustos sam. Pri zahtevnejših kovinskih predmetih pa smo bili odvisni od konservatorskih delavnic v drugih muzejih. Šele leta 1979 je bila možnost za nastavitev konservatorja in delo je prevzela konservatorski tehnik Zdenka Kramar. Na tem delovnem mestu je ostala do decembra 1990, leta 1991 pa je delo prevzel konservator Anton Hafner. Konservatorska delavnica je prevzela skrb za vse razstavljeno in deponirano muzejsko gradivo, katerega obseg se neprestano povečuje. To pa kljub delovni zavzetosti daleč presega zmožnosti enega samega konservatorja. V Enoti za arheologijo predstavlja tako največji problem sestavljanje in lepljenje fragmentov glinastih posod. Veliko število fragmentov zahteva ne le veliko časa, temveč tudi obsežne delovne površine. To pa je za omejene prostorske kapacitete muzejske konservatorske delavnice in predvsem za enega samega konservatorja težko izvedljivo.

Izdelava dokumentacije ni izključila drugega strokovnega dela. Nadaljevali smo, v okviru finančnih zmogljivosti, z načrtovanimi terenskimi raziskovanji in izkopavali v Gostečah¹⁸ in v Žabnici¹⁹, kar je v tem prispevku že omenjeno. Hkrati smo sledili tudi drugim zemeljskim delom na domnevnih arheoloških najdiščih²⁰.

Raziskovalno delo se ne konča z delom na terenu. Po strokovni oskrbi v konservatorski delavnici, inventarizaciji in izdelavi dokumentacije vsakega posameznega predmeta sledi shranjevanje gradiva v okviru najdiščne enote ter predvsem izbor in priprava za uvrstitev gradiva v stalne muzejske zbirke.

V Muzeju v starem rotovžu na Mestnem trgu so bili leta 1939 razstavljeni arheološki predmeti, pridobljeni predvsem kot naključne najdbe. V Puštalskem gradu, kjer je muzej po vojni dobil svoje nove prostore (slovesna otvoritev Muzeja je bila 28. junija 1946), pa so kmalu obogatili razstavne zbirke s predmeti iz najnovejših raziskovanj. Meseca

Zbirka »Poselitev loškega ozemlja v arheoloških obdobjih« (Foto Dušan Koman, 2000)

maja 1956 je bilo v stalni muzejski zbirki predstavljeno novo odkrito srednjeveško gradivo s Krancelja⁵⁰.

Zaradi prostorske stiske in neprimernih prostorov za depoje, se je muzej znova preselil. Muzejske zbirke so slovesno odprli 16. avgusta 1959 na Loškem gradu. Takrat so arheološko zbirko že dopolnjevale tudi najdbe iz raziskovanj v letu 1958 v jami Kevdere in v Godeških Dobravah. Postavljena je bila v pritličju gradu, čeprav ne na začetku muzejskih zbirk, ki so bile sicer razvrščene v časovnem zaporedju zgodovinskega dogajanja na Loškem⁵¹. Vendar pa je kmalu prišlo do sprememb in arheološko zbirko so večkrat selili. Bila je v »slepem kraku spodnjega hodnika«⁵², nato pa »začasno spravljena na hodniku pred pisarno«⁵³. Pisarne muzejske uprave so bile takrat v stranskem hodniku prvega nadstropja gradu. Zbirka, čeprav po številu eksponatov skromnejša v primerjavi z drugimi muzejskimi zbirkami, je bila odrinjena na rob in s tem zunaj začrtane poti muzejskih obiskovalcev.

Ob tej ponovni preureditvi zbirk v pritličju je bilo srednjeveško gradivo s Krancelja razstavljeno v novi postavitvi zbirke freisinškega gospostva, za katero je bila takrat izdelana tudi maketa Zgornjega stolpa⁵⁴.

Enota za arheologijo ima danes tri stalne razstavne zbirke. Prvo, »Slikana meščanska keramika 16. in 17. stoletja« smo postavili in slovesno odprli 11. 1. 1980 v počastitev 40-letnice Loškega muzeja v pritličju muzeja⁵⁵. V 7 vitrinah je razstavljenih 82 enot z najdišč Komun in Poljanska vrata. Boljše namizno posodje, okrašeno z vezanim, slikanim in loščenim okrasom je restavriral in izdelal rekonstrukcije z mavcem muzejska konservatorka Zdenka Kramar. Ob postavitvi je bila ta zbirka posodja med prvimi, če ne sploh prva stalna razstavna zbirka tovrstnega gradiva pri nas.

Drugo, z gradivom s Krancelja, smo postavili v letih 1984 in 1988 v zbirki »Gradovi«. V treh vitrinah so razstavljeni izbrani predmeti, ki prikazujejo del vsakdanjega življenja v Zgornjem stolpu v času od 13. do 15. stoletja. Razstavljenih je 153 enot.

Tretjo razstavno zbirko »Poselitev loškega ozemlja v arheoloških obdobjih« smo postavili in za javnost odprli 28. junija 1997 v počastitev praznika občine Škofja Loka in šestdesetletnice Muzejskega društva Škofja Loka. Razstavljene so najdbe iz raziskanih naselij in grobišč ter posamezni naključno najdeni predmeti. Človekovo bivanje in njegove dejavnosti lahko sledimo od bakrene dobe dalje in z občasnimi krajšimi prekinitvami vse do preseljevanja narodov in naselitve Slovanov⁵⁶. V 16 vitrinah je skupaj razstavljenih 430 enot. Zbirka je postavljena v severnem traktu prvega nadstropja Loškega gradu. Spet je na robu, vendar tokrat na koncu obiskovalčeve poti namesto na začetku. Ob tem pa velja poudariti, da je Loški muzej danes edini med vsemi gorenjskimi muzeji, ki premore stalno arheološko zbirko.

Najdbe, ki jih hrani Enota za arheologijo Loškega muzeja, so kot kulturno in zgodovinsko pomembni predmeti velikokrat predstavljali loško ozemlje tudi na tematskih razstavah, ki so jih pripravile druge strokovne institucije. Naj omenim le nekatere. »Rešena arheološka dediščina Slovenije 1945–1980« leta 1980 v Narodnem muzeju v Ljubljani, kjer je bilo razstavljenih 27 predmetov iz najdišč Kevdere in Lubniška jama, Godeške Dobrave, Poljanska vrata in Komun⁵⁷. Razstava je gostovala še v Brežicah, Novem mestu in Kočevju. V Novem Sadu leta 1981 in 1982 v Sarajevu pa je bilo razstavljenih le 6 predmetov⁵⁸.

Leta 1981 je Gorenjski muzej v Kranju pripravil razstavo »Okovje«, na kateri je bilo vključenih tudi 7 gotskih ključev iz najdišč Krancelj in Gosteče. Razstava je leta 1982 gostovala še v Novem mestu⁹¹.

Za razstavo »Gotika v Sloveniji. Svet predmetov«, ki je bila leta 1995 v Narodnem muzeju v Ljubljani, smo za prikaz raziskovanj na Kranclju posodili poleg makete Zgornjega stolpa še 66 predmetov⁹².

Dva predmeta s Kranclja, pečnica z gotskimi arhitekturnimi motivi in bronast prstan z napisom Gašper Miha Boltežar pa sta predstavila Škofjo Loko na razstavi »Schatz und Schicksal« leta 1996 v Neubergu v Avstriji. Razstavo je pripravil Amt der Steiermärkischen Landesregierung – Kulturabteilung v Grazu⁹³.

Na osnovi številnih terenskih raziskovanj⁹⁴ in naključnih najdb je danes na Loškem ugotovljenih 28 arheoloških najdišč, dokumentiranih z najdbami⁹⁵. Skupaj z najdišči iz kasnejših obdobji pa jih je celo 45. Marsikatero domnevno najdišče pa se ob kontrolnem sondažnem izkopu lahko izkaže za arheološko negativno⁹⁶.

Bodoča raziskovanja, ki jih bo vodil novi kustos v Loškem muzeju, mladi kolega Jože Štukl – nasledil me je 1. januarja 2000 – pa bodo dosedanje arheološko podobo loškega območja zagotovo dopolnila.

Opombe

⁹¹ Pavle Blaznik, Ob štiridesetletnici Muzejskega društva v Škofji Loki, *Loški razgledi XXIV*, Škofja Loka 1977, str. 12.

⁹² France Planina, O nastanku in razvoju Loškega muzeja. Ob njegovi 30-letnici, *Loški razgledi XVI*, Škofja Loka 1969, str. 12.

⁹³ Doroteja Gorišek, Ob dvajsetletnici muzejskega dela v Škofji Loki, *Loški razgledi III*, Škofja Loka 1956, str. 264.

⁹⁴ Glinaste vodovodne cevi so bile najdene leta 1932 pri izkopu temeljev za novo osnovno šolo v Škofji Loki. V akcisijsko knjigo MD KDMP so vpisane pod številko 237.

⁹⁵ – ? –, Predzgodovinske najdbe v okolici Škofje Loke. V okolici Reteč je najmanj 20 predzgodovinskih gomil, od katerih so doslej dve odprli, *Slovenec* 6. 10. 1940, str. 5 in 6. Potrdilo muzeja o prevzemu III/24 z dne 26. 8. 1939. Predmeti so vpisani v akcisijsko knjigo MD KDMP pod številko 284.

⁹⁶ Predmeti so vpisani v akcisijsko knjigo MD KDMP pod številke 686–691. Najdbe iz Starega dvora so bile pri kasnejših prepisovanjih prve akcisijske knjige Muzejskega društva (MD KDMP) pomotoma pripisane najdišču pri novi osnovni šoli v Škofji Loki.

⁹⁷ Glej op. 5, prispevek v časopisu *Slovenec*. Doroteja Gorišek, Ob dvajsetletnici muzejskega dela v Škofji Loki, *Loški razgledi III*, Škofja Loka 1956, str. 264; prim. Zorka Šubic, Poselitev loškega ozemlja v arheoloških obdobjih, *Loški razgledi 45*, Škofja Loka 1998, str. 25.

⁹⁸ Zapisnik 78. seje odbora Muzejskega društva 4. 6. 1953.

⁹⁹ Zapisnik 13. občnega zbora Muzejskega društva 27. 3. 1955. Delovno poročilo uprave muzeja v Škofji Loki za leto 1954.

¹⁰⁰ Cene Avguštin, »Zgornji stolp na Kranclju« in nekdanja župna cerkev v Stari Loki (Poročilo o izkopavanjih v I. 1954), Krancelj, *Loški razgledi I*, Škofja Loka 1954, str. 107–114; isti, Zaključek izkopavanj na Kranclju, *Loški razgledi II*, Škofja Loka 1955, str. 100–104; Joža Gašperšič, Loški žebliji in žeblijarji, *Loški razgledi IV*, Škofja Loka 1957, str. 35–40; Vinko Šribar, K poznavanju železarske dejavnosti na freisinški posesti v Sloveniji, *Loški razgledi XXIII*, Škofja Loka 1976, str. 47–50; Emilijan Ceve, Gotski svečnik z Zgornjega stolpa, *Loški razgledi IV*, Škofja Loka 1957, str. 53–56; Zorka Šubic, Srednjeveški prstan iz Loke, *Loški razgledi 35*, Škofja Loka 1988, str. 19–21; ista, opis 63 predmetov (od teh 18 skupaj z Matejo Kos) s Kranclja v razstavnem katalogu Gotika v Sloveniji – Svet predmetov, Ljubljana 1995, str. 331–341; Mira Kalan s sodelavci, *Zgornji stolp na Kranclju*, Škofja Loka 1999.

- ¹¹ Doroteja Gorišek, Ob dvajsetletnici muzejskega dela v Škofji Loki, *Loški razgledi III*, Škofja Loka 1956, str. 265–266.
- ¹² Bogo Teply, Naši muzeji. Delo muzejev v l. 1953–1954, *Varstvo spomenikov V*, 1953–54, Ljubljana 1955, str. 175; Zorka Šubic, Poselitev loškega ozemlja v arheoloških obdobjih, *Loški razgledi 45*, Škofja Loka 1998, str. 22, in neobjavljeno izkopano gradivo v Loškem muzeju.
- ¹³ Zorka Šubic, Poselitev arheološkega ozemlja v arheoloških obdobjih, *Loški razgledi 45*, Škofja Loka 1998, str. 27, in neobjavljeno izkopano gradivo v Loškem muzeju.
- ¹⁴ Karel Plestenjak in Doroteja Gorišek, Delovno poročilo uprave muzeja v Škofji Loki za leto 1954. Ob občnem zboru Muzejskega društva dne 27. marca 1955, *Škofjeloški prosvetni list*, leto III, št. 3, sezona 1954–55, str. 37.
- ¹⁵ Cene Avguštin, »Zgornji stolp« na Krancju in nekdanja župna cerkev v Stari Loki (Poročilo o izkopavanjih v l. 1954), Cerkev v Stari Loki, *Loški razgledi I*, Škofja Loka 1954, str. 115–120.
- ¹⁶ Gradivo ni objavljeno.
- ¹⁷ France Planina, Arheolog dr. France Leben – šestdesetletnik, *Loški razgledi 35*, Škofja Loka 1988, str. 77–82.
- ¹⁸ France Leben, Arheološko odkritje na Lubniku pri Škofji Loki, Slovenski poročevalec 6, 10, 1958; isti, Jama Kevdrec, 1958, *Varstvo spomenikov VII*, 1958–59, Ljubljana 1960, str. 295.
- ¹⁹ Josip Korošec, Lubnik – Pečina Kevdrec, *Arheološki pregled I*, Beograd 1959, str. 17–18; Josip Korošec in France Leben, Jama Kevdrec, 1959, *Varstvo spomenikov VII*, 1958–59, Ljubljana 1960, str. 312–313; France Leben, Arheološka izkopavanja v Kevdrecu in Lubniški jami, *Loški razgledi VII*, Škofja Loka 1960, str. 219–220.
- ²⁰ France Leben, Lubniška jama – nalazište ranog bronzanog doba, *Arheološki pregled 4*, Beograd 1962, str. 53–54; isti, Lubniška jama nad Škofjo Loko, 1962, *Varstvo spomenikov IX*, 1962–1964, Ljubljana 1965, str. 132–133.
- ²¹ Janez Eržen, Lubniška jama nad Škofjo Loko, 1964, *Varstvo spomenikov IX*, 1962–1964, Ljubljana 1965, str. 190.
- ²² France Leben, Nova arheološka odkritja v okolici Škofje Loke, Kevdrec na Lubniku, *Loški razgledi VI*, Škofja Loka 1959, str. 83–90; isti, Prazgodovinske najdbe v jamah na Lubniku, *Naše jame I*, Ljubljana 1959, str. 72–74; isti, Jama Kevdrec v odnosu do drugih arheoloških najdišč, *Treči jugoslovanski speleološki kongres* 1962, Sarajevo 1963, str. 175–180; isti, Materialna kultura in izsledki arheoloških izkopavanj v Kevdrecu in Lubniški jami, *Poročila SAZU, Acta carsologica III*, Ljubljana 1963, str. 215–274; isti, Pomen lubniških izkopavin za slovensko prazgodovino, *Loški razgledi XX*, Škofja Loka 1973, str. 19–28; isti, Arheološke jamske postaje na Gorenjskem, *Naše jame I7*, Ljubljana 1975, str. 85–99; isti, Opredelitev neolitike in eneolitike keramike iz jamskih najdišč jugovzhodnega alpskega prostora, *Arheološki vestnik XXIV*, 1973, Ljubljana 1975, str. 145–160, isti, Kevdrec in Lubniška jama, *Lubnik, Vodniki po loškem ozemlju I*, Škofja Loka 1977, str. 31–37.
- ²³ France Leben, Prazgodovinske gomile pri Škofji Loki, Naši razgledi št. 5, 14. 3. 1959, str. 107; isti, Nova arheološka odkritja v okolici Škofje Loke, Prazgodovinske gomile v Godeških dobravah, *Loški razgledi VI*, Škofja Loka 1959; omenja Janez Eržen, Arheološka zbirka in njeni problemi, *Loški razgledi VIII*, Škofja Loka 1961, str. 218, vendar so tu med predmeti, ki so bili odkopani leta 1958 pomotoma navedene tudi najdbe, ki jih je muzej pridobil že leta 1939 – glej op. 5 v tem prispevku. Te najdbe so bile namreč pri kasnejših prepisovanjih prve muzejske akcesijske knjige MD KDMP pomotoma pripisane raziskovanju v letu 1958. Prim. tudi Zorka Šubic, Poselitev loškega ozemlja v arheoloških obdobjih, *Loški razgledi 45*, Škofja Loka 1998, str. 23.
- ²⁴ A.B. (Ada Bar), Spomeniško varstvo v zadnjem letu, *Loški razgledi XI*, Škofja Loka 1964, str. 214–216; Pavle Blaznik, Ob štiridesetletnici Muzejskega društva v Škofji Loki, *Loški razgledi XXIV*, Škofja Loka 1977, str. 22.
- ²⁵ Marijan Slabe, Varovanje zemeljskih slojev s kulturnimi ostanki na področju Škofje Loke, *Loški razgledi XXI*, Škofja Loka 1974, str. 73–78.
- ²⁶ Marijan Slabe, Škofja Loka, 1972, *Varstvo spomenikov XVII–XIX/1*, Ljubljana 1974, str. 176; isti, Loška slikana meščanska keramika, *Loški razgledi XXIV*, Škofja Loka 1977, str. 55–57.
- ²⁷ Marijan Slabe, Škofja Loka, 1972, *Varstvo spomenikov XVII–XIX/1*, Ljubljana 1974, str. 176; isti, Varovanje zemeljskih slojev s kulturnimi ostanki na področju Škofje Loke, *Loški razgledi XXI*, Škofja Loka 1974, str. 76.

- ²⁰ Zorka Šubic, Gosteče, *Varstvo spomenikov XXII*, Ljubljana 1979, str. 330; ista, Poročilo o orientacijskem sondiranju pri podružni cerkvi sv. Andreja na Gostečem, *Loški razgledi* 26, Škofja Loka 1979, str. 24–32.
- ²¹ Zorka Šubic in Milan Sagadin, Žabnica, *Varstvo spomenikov XXI*, Ljubljana 1983, str. 250; Zorka Šubic in Milan Sagadin, Poznorimska stavba v Žabnici, *Loški razgledi* 30, Škofja Loka 1983, str. 15–34.
- ²² Ivan Turk in Alojz Šercelj, Najstarejši dokazani obisk Ratitovca, Arheološke najdbe na Zgornjem Povodnu, *Loški razgledi* 35, Škofja Loka 1988, str. 11–18; Janez Dirjec, Alojz Šercelj in Ivan Turk, Torka, *Varstvo spomenikov* 31, Ljubljana 1989, str. 219.
- ²³ Timotej Knific in Andrej Knific, *Topografija zgornje Poljanske doline*, 1976, tipkopis; Fotokopija zapiskov s fotodokumentacijo je shranjena v dokumentaciji Enote za arheologijo.
- ²⁴ Emilijan Čevc, Nova umetnostnozgodovinska odkritja v Črngrubu, *Loški razgledi* 31, Škofja Loka 1984, str. 36.
- ²⁵ Jože Oman in Boris Vičič, Babnik nad Selcami, *Varstvo spomenikov* 27, Ljubljana 1985, str. 210.
- ²⁶ Rajko Brank, Stara Oselica v Poljanski dolini, Škofja Loka, Trnje pri Škofji Loki, *Varstvo spomenikov XXI*, Ljubljana 1977, str. 268, 273, 338.
- ²⁷ Rajko Brank, Še nekaj o »Vratih na zahodni meji loškega gospostva«, *Loški razgledi XVII*, Škofja Loka 1970, str. 277; isti, Villa rustica pri Žabnici, *Loški razgledi XVIII*, Škofja Loka 1971, str. 71–73; isti, Castrum Bosiscen, Po listinah najstarejši grad na Gorenjskem, *Loški razgledi XIX*, Škofja Loka 1972 (pomotoma označeno na ovitku 1973), str. 48–57; isti, Rimski vodovodi na Loškem, *Loški razgledi XX*, Škofja Loka 1973, str. 29–36; isti, Sledovi prazgodovinskih naselitev na Babniku in na Kraju v Selški dolini (Prispevek k arheološki topografiji loškega ozemlja), *Loški razgledi XXI*, Škofja Loka 1974, str. 41–46; isti, Ob najdbi vodovoda nad Trnjem pri Stari Loki, *Loški razgledi XXIII*, Škofja Loka 1976, str. 11–14; isti, Prazgodovinska poselitve Rudna in Dražgoš (Prispevek k arheološki topografiji Selške doline), *Loški razgledi XXVI*, Škofja Loka 1977, str. 29–33; isti, Dve slučajni najdbi iz Volake, *Loški razgledi* 25, Škofja Loka 1978, str. 179–180; isti, Sledovi nasipov poznoantičnih obrambnih zapor pri Novi Oselici, *Loški razgledi* 26, Škofja Loka 1979, str. 18–23; isti, Staleca – stara železarska naselbina, *Loški razgledi* 27, Škofja Loka 1980, str. 31–33.
- ²⁸ Andrej Pavlovec, Poročilo ravnatelja muzeja, 17. občni zbor Muzejskega društva v Škofji Loki 3. 6. 1962, *Loški razgledi IX*, Škofja Loka 1962, str. 235.
- ²⁹ Janez Eržen, Začasno poročilo o sondiranju grajskega dvorišča, *Loški razgledi XI*, Škofja Loka 1964, str. 212–214.
- ³⁰ Glej op. 27.
- ³¹ Glej op. 20 in op. 21.
- ³² Janez Eržen, Arheološki objekti na Sorskem polju, *Loški razgledi X*, Škofja Loka 1963, str. 74–83.
- ³³ Janez Eržen, Arheološka zbirka in njeni problemi, *Loški razgledi VIII*, Škofja Loka 1961, str. 217–219.
- ³⁴ Janez Eržen, Najdba rimske fibule, *Loški razgledi VII*, Škofja Loka 1960, str. 220–221.
- ³⁵ France Planina, O nastanku in razvoju Loškega muzeja, Ob njegovi 30-letnici, *Loški razgledi XVI*, Škofja Loka 1969, str. 16.
- ³⁶ Janez Eržen, Obiski v Loškem muzeju in vodniška služba, *Loški razgledi XIV*, Škofja Loka 1972, str. 430–432.
- ³⁷ V dokumentaciji Enote za arheologijo Loškega muzeja je tipkopis: Stane Gabrovec, Zapisnik (izvleček na treh straneh), sestavljen 12. 7. 1984 po originalnih zapiskih iz časa sondiranja leta 1954 na Puštalu nad Trnjem.
- ³⁸ Za podrobnejši opis izdelane dokumentacije glej: Zorka Šubic, Zapisnik predaje poslov kustosa za arheologijo, Škofja Loka 29, 12. 1999, Tipkopis v Loškem muzeju, 16 strani in 31 prilog.
- ³⁹ Glej op. 28.
- ⁴⁰ Glej op. 29.
- ⁴¹ Zorka Šubic, Breznica, 1980, *Varstvo spomenikov XXIV*, Ljubljana 1982, str. 196–197; ista, Binkelj, 1983, *Varstvo spomenikov XXVII*, Ljubljana 1984, str. 221; ista, Škofja Loka, 1984, *Varstvo spomenikov* 27, Ljubljana 1985, str. 300; ista, Reteče, 1992, *Varstvo spomenikov* 34, Ljubljana 1992, str. 292.
- ⁴² Doroteja Goršek, Ob dvajsetletnici muzejskega dela v Škofji Loki, *Loški razgledi III*, Škofja Loka 1956, str. 266.
- ⁴³ France Planina, Dvajset let Loškega muzeja, *Loški razgledi VI*, Škofja Loka 1959, str. 64.
- ⁴⁴ Janez Eržen, Arheološka zbirka in njeni problemi, *Loški razgledi VII*, Škofja Loka 1961, str. 219.

- ⁵⁴ France Planina, Poročilo gospodarja: 17. občni zbor Muzejskega društva v Škofji Loki dne 3. 6. 1962, *Loški razgledi IX*, Škofja Loka 1962, str. 230.
- ⁵⁵ France Planina, Poročilo gospodarja: 17. občni zbor Muzejskega društva v Škofji Loki dne 3. 6. 1962, *Loški razgledi IX*, Škofja Loka 1962, str. 231.
- ⁵⁶ Zorka Šubic, Loška slikana meščanska keramika, Škofja Loka 1979, Zloženka; ista, Nova razstavna zbirka v Loškem muzeju, *Loški razgledi 27*, Škofja Loka 1980, str. 308–310; Marijan Slabe, Ob otvoritvi razstave meščanske keramike, *Loški razgledi 27*, Škofja Loka 1980, str. 311–313.
- ⁵⁷ Zorka Šubic, Poselitve loškega ozemlja v arheoloških obdobjih, *Loški razgledi 45*, Škofja Loka 1998, str. 19–31.
- ⁵⁸ *Rešena arheološka dediščina Slovenije 1945–1980*, Razstavni katalog, Ljubljana 1980, str. 14, 36.
- ⁵⁹ *Spaseno arheološko blago Slovenije 1945–1980*, Razstavni katalog, Ljubljana 1981, str. 9, 30.
- ⁶⁰ Beba Jenčič, *Okorje*, Razstavni katalog, Kranj 1981.
- ⁶¹ *Gotika v Sloveniji*, Svet predmetov, Razstavni katalog, Ljubljana 1995, str. 330–341.
- ⁶² Schatz und Schicksal, Steierische Landesausstellung 1996, Mariazell und Neuberg, Katalog Neuberg, Graz 1996, str. 456, štev. 184 in str. 461, štev. 209.
- ⁶³ Kratak oris raziskovanj je podan v: Janez Meterc, Barbara Ravnik-Toman, Milan Sagadin, Zorka Šubic, *Arheologija, Gorenjska 1900–2000*, Zbornik, Kranj 1999, str. 588–593.
- ⁶⁴ Prim. *Arheološka najdišča Slovenije*, Ljubljana 1975, str. 172–174; Marijan Slabe, Osnove za varovanje arheološkega terenskega spomenika na območju SO Škofja Loka, *Loški razgledi 26*, Škofja Loka 1979, str. 11–17.
- ⁶⁵ Jože Oman, Zminec, 1978–1979, *Varstvo spomenikov XXIII*, Ljubljana 1981, str. 308.